

ХĀВАТЛĀ ТАЛАНТ

Федор Павлович Павлов (1892—1931 г.г.) композитор тата драматург аның эпир профессионалды музықа өзбен пүсарын, халдай массисен художества пултарулахын биркеленеп, чāвашсен совет саманичесе үрәлдирилгенде хастар пропагандадан сыйынды ябжесиме перле айланып.

Ф. Павлов пултарулахында халдай пурнашып, уйнай юра-көвөй пүсилдәлеше тата чāвашсен тараптар. Чāвашсен ёлек-хи тата халдай иордисем—уйнай произведениесен инициэс. Композитор халдай иордисене 300 дахь сырса илле. Весенчен чи лайхахисене хорда тата пёччен юрзама илемлети. Совет власен пирвайхы сүлесене тата чāваш ялдие социалистик ушлана-сем пулса иртнеге тапхарта сырна юрдисене—сөнөн пүрнәс синчен калакан юрдисене вара уйрыйхан паләртмала.

Хор колективесиме пумай вালхат-хушин ёлдене композитор-тари чи лайхы сочинен-ииниесене автор хор яправләхен уйрыйхане пите лайхы пелни паләрт. Саб юрдисене чылайашине вайлай хайртсе пынай колективесем валии сырна. Самихан, Шемшер вуләсечи учительсен хоре валии вайл 1917—1918 сүлесене иордасем көвөлени, педагогика техникименче ёлдан вালхатра «Сарнай» ятла юра көнеки хатер-ленен.

Пёччен е хорна юрзама илемлети. Юрдисене чылайашине — халдай пултарулахынчен илне теслехесем. Композитор хай көвөлени иордасен са-махбесене та пумайашине фольклор материале-не усад курса сырна.

Тәмә е жаңы тәләшше Ф. Павлов пултарулахынчен тәрләр иордасем пур. Чāваш хрестенең пур-нашыне, уйнай йалисемеңе сыйханина темә (уюя, вай-вай, түй, ная, улах юрдисен, сәмәркенең көвөн-сем), тарән шухаш-түймәлә лирика, Совет власене, совет ынниесене иркәлә-те сөнөн пүрнәсне мухтакан юрдасем—төп выранта. Весенчен пүснә шүтлә ө сатираллә иордасем жанрнен производениесин та пур.

Уюя тата вайя иордисен композитор камаллай жанрсценен малти выранта тәрасе та пулать. Уюя иордисенең хаш-пәрсисем салхурах иярасе, вайяра утта ёвэр, лапка юхампа аталаңа («Тарна», «Пис-ней-пүсмен сымлашын», «Хурән сүл-сын»). Тәрсисем тата пачах урхала: вәсем сабак, яндрасса хаваслай, кал-мала сәккентермелде яндрасса («Сырма хөрне аныссан», «Сәмәрт сески суралат»). Вайя иордисенең чылайашине композитор халдай хушинче сырса илне. Весенчен хөр-тәмпеме кашасен сассисем пек-перке сәмәллай тәрхласа ылмашын пек илтәнекен «Олту» тата халдай хушинче алан сарайна «Кин чечек» ордасене уйрыйхан паләртмала.

«Шупашкар түйн» тата «Ирән рам анаталла» иордисене Ф. Павлов замәркесем валии илемлете сырна.

Ф. П. Павлов үрәлдирилген 70 үйнән тултарнан маң

түймәсепе усада кәтартасе. Халдай юрдисене сыйхан «Вәлле хүрч» иордасе, үтә ёмтепе сыйханаскер,—лирикалла юрдисен иттера сүк илеме төслөх. Уйнай савине композитор хай сыйна. Сак юрдаси иттера сыйнен сүзүләшесе калана хамалла та септәс сәмәхесем, ләпкан та ашшай. Каласынан север илтәнисе, ваккамасар аталаңакан көйлөп перлешсө.

Совет саманичесе санарсene усада кәтарталык юрдисене паша музыкни нацилле уйрыйхане вайлан паләрт. Весенчен хаш-пәрсисе марш темпене, чөрт та сивез ритма сымын («Малалла утар», «Сөнө улах тори», «Сөнө юрдас», тәрсисе занял юхамла лирикалла юрдаси аталаңа («Колхоз юрдас»), үтисем за-ра таңмак ёвэр илтәнесе («Ай, ул-ми», «Сөнө чистушкасем»). Гал юрдисене чāвашсен совет саманичесе синчен калакан массалла иордисен жанрне пүсары «Малалла утар» та-ра республикәи хреңесене иттердә иордисен пулса таңа «Ирән узине шешкәлә» иордаси уйрыйхан паләртмала. Композитор пултарулахынчи сатираллә иордасем та пур. Весен-шүтне «Калкан чечек», «Вескей» тата итти иордасем та көрсө.

Чāвашсен пирвайхы композитор-сырна иордасен таңат халдай иордасе юрдисен. Весенчен эпир художество пултарулахын чәсептән, юрдаси таша ансамблей концертчесене юрдисене, радиона та пәрмажа илтәнисе, хам-мәр та тулы каламла саванса юрдаси. Ф. Павлов симфони оркестре калама сырна «Сарнай паллай» фантазия та эпир лайхы пелети. Вал наяни кун та халдай ис-кусствине мухтакан чапла пропизве-дени иярләт.

Ф. Павлов пултарулахы композитор, дирижер, музыка тәпчевци тата педагог пудын. Художник-гражданын пурнарынан пырлайне лайхы пәләс таңа, вал Чāваш сәршынчен сөнө пүрнәс таңас ёс сав тери хастар хүттәнни. Область су таңай музыка секциянда ертеси пырса, Ф. Павлов чāвашсен хушинче музыка пә-ләвне сарасси, классикалла пропизведенесене пропагандаласынан пәтәм вайне хурса ёсән. Вал та-рашиле 1920 үйнән Шупашкарта музыка шкуләү үснә, чāваш хоре, концертсем парадаңа ушкай тата чāваш театр бүмениче салон оркестрэ ияркелен. Вал ертеси пынгыне чāваш хоре Мускава та чапа тухва. Ф. Павлов ирән композиторсен сөнө ардасе (Ф. Лукин, Г. Хирю) тата итти та) иордасен сырна верентнә.

Ирән халдай Ф. Павлов вал пы-сак талантла музыкант пулничен сөс мар, саб вайхарта пултарулах драматург, поэт-лирик тата прозаик пулничен та лайхы пәләт. Уйнай «Вәлле хүрч», «Шет хитре хөр», «Сәнә хөр, хитре хөр» саввисене вуласан, чөрт таңа ирән түймә суралат. «Илта» драмәри саварсем тири ын-тәләшне иркәләхне төп таңакан капитализам тәнчине ылханна пытле-ме чөннөсө.

«Судра» пьесаны сценә синче лартын чухине вара эпир кас-са кайса куллатп. Ава епле пүзән иккен. Ф. П. Павлован таланы! Тәрлә өнлә, тарән шухаш, ялан сөнни шыракан хайваты талант.

Наяни, Ф. П. Павлов композитор тата драматург үрәлдирилген 70 үйнән тултарнан кун, эпир сак талант умнече хамәрлән пүсәмәрсene таятпәр.

Юрий Илюхин.

кан сак юрдисене чылайашине хорна юрдисенлилларынан пысак сценә пек аталаңа. Уйнай кашни ейнәк чāвашене сүркүнне авалхи пайдала иршареңе узвери тәрлә сәнәре таңасе усада кәтартасе. Вырассен былинан ёвэр иярләт. Чарасенең саванса сарасси, калакан музыкана ага иттересе, чөртне хумхантараңа.

«Түйн» тара—композиторан калама сүк аста илемлети иордисенең пірни. Автор уйнай кашни пайне, кашни көбөн сәрвәнне веңсөн синчене чылайашине кашаси. Хор, хавасла сәккел-иүнгө хашхалынан пер шухашла сымынен саваннаң салартия пек, -- үснә та тулы сабака иярләт. Күнта фортельян партия та төп санарын тарынрах түйсә илмә пулышат: ро-иль калашине эпир шайкравсем пәннәртатинне, параллансем пәннәртатинне ага илтәрекен сасасем илтәнисе. Сак юрдаси чāваш түйнен художествалла санарне тулдин түйсә илтәт. Композитор ку тәләшпе «Түйн» тара та пите аста илемлети.

Композиторан лирикалла иордисен атамен таса шухаш-кәмәнне, иорд-